

БІБЛІОТЕКА
В. І. „СИНА УКРАЇНИ” Ч. 3.

ВОЛОДИМИР ОСТРОВСЬКИЙ

ВЕСЕЛІ ОПОВІДАННЯ

ВАРШАВА
Видання редакції „СИНА УКРАЇНИ”.
1921.

БІБЛІОТЕКА

В. І.

„СИНА УКРАЇНИ”

Ч. 3.

ВОЛОДИМИР ОСТРОВСЬКИЙ.

ВЕСЕЛІ ОПОВІДАННЯ

*На подарунок
Василь Макавський
в подарунок
Мартинівській
бібліотеці
В. Островський*

ВАРШАВА

Видання редакції „Сина України”.

1921.

Z. G. Nr. 4585 3.200.

ОКАЗІЯ З ПОВСТАНЦЕМ.

Оповідання.

Можливо, що ви й не знаєте повстанчого отамана Личка.

І я не дивуюсь цьому. Хіба ж можна знати всіх тих отаманів, які народились з хвилі повстанчого руху на Україні? Сила нечисленна! Не дарма ж кажуть: „Що байрак—то й козак, а що пан—то й отаман”.

А все ж таки жаль, як що не знаєте Личка. Людина цікава. На вигляд йому не більше вісімнадцяти років. Малий, безвусий, худенький.

Але темперамент який! Іскра. Гарячий, рухливий, невсидючий.

Не встиг я й рота роззявити, як він вже відповідає мені:

— Знаю, знаю! Хочете, щоб оповісти вам про свої пригоди? А? Правда? Гарзд. Прошу. Сідайте. З великою охотою. Тільки попереджую: не певен, що не збрешу, бігме, не певен; самі знаєте, без цього якось трудно. В життю все вимагає трошки — прикраси...

І не чекаючи на мою прозьбу, Личко почав оповідати про свої повстанчі пригоди на Поділля. Оповідав весело, яскраво, мальовничо, прикрашу-

ючи дійсність усякими дотепами й... найочевиднішими вигадками.

Враз я зауважив, що всі м'язи його обличчя приходять у якийсь надзвичайний рух. І не встиг я опам'ятатись, як у хаті пролунав такий щирий, такий заразливий сміх, що я, зовсім не знаючи, в чім справа, теж почав сміятися.

— Як бачили, — продовжуючи сміятися, говорив Личко, — я бував у дуже скрутних обставинах, кілька раз смерть зазірала мені просто в вічі. Але ж з усього пережитого найяскравіше памятається мені те, що пережив я у містечку Х.

Обличчя Личка знову засяяло сміхом.

— Уявіть собі. Мій загін оточили. Єдиний вихід — розсипатися по околиці. Я так і зробив. Один момент — і мої хлопці ростанули. Мене ж заскочили при в'їзді до містечка.

Вбіг я у знайому хату та й кричу :

— Дайте переодягтися, а то розстріляють!.

Господиня від переляку відразу втратила притомність і — ані з місця, наче прилипла до підлоги.

— Давайте ж переодягнутися! — тукаю на дочку господині, гімназистку шостої класи, — та швидче давайте, або я вас зараз живцем проковтну!

Дівчина заметушилася, витягла із скрині снідницю, якусь білу блузку, панталони, ще щось...

Не стримався я й зареготав. Та так, що моє жіноцтво перелякалось, неначе я збожеволів.

Я ж, не гаючи ні хвилинки часу, стягнув зі стіни якусь сукманину, дістав з-під лавки подерті

чоботи, скуйовдив волосся, вимастив трохи попелом руки... Одно слово — красунь, хоч став у город горобців лякати...

— Я — ваш зять, — шепчу одубілій господині, — а твій, Ганю, чоловік, — кажу дівчині, — розумієте? так і кажіть. А ні — капут і мені й вам!..

Схопив у руку відерко та у сіни, ніби за водою, а властиво — щоби подивитися, скільки червоноармійців увійшло в село.

Та ледве відчинив двері, а вони вже на порозі.

— Хазяїн будеш?

— Може й буду коли-небудь, — відповідаю, — а зараз — пролітай, безштанько.

— То може й комуніст?

— Ще не знаю, чи я комуніст чи ні, але чуже дуже люблю. А особливо, — моргнув я, — самогон...

Помогло.

„Товариші” враз змінили тон.

Один з них, виявляючи мені свою симпатію, свиснув мене по потилиці, а другий дав такого штурхана під ребро, що, бігме, й досі болить.

Признаюся, цього штурхана я в той момент не проміняв би на поцілунок найкращої жінки в світі, навіть на поцілунок жінки волосного писаря, до якої я залицявся, як кіт до сала.

„Чудово, значить, справа йде, — подумав я, — щастить же, щастить!”

І аж облизався.

А в голові отак і просвітіло, звідкілясь набралось зухвалости, спокою, сили.

Відчиняю двері у хату й гукую:

— Мамо, не вмирайте!.. Товариші вже пришли. Ганю, дай їм там... чого немає...

Панночка відразу більш-менш увійшла в роллю, а мати ще довго була у такому стані, наче її хто гепнув по голові обухом. Про що не питаються — все не до речі верзе. Нарешті кинули її і більше до неї не звертались. Всю ж увагу перенесли на дівчину. Ось так і присікаються до неї з різними запитаннями. То те, то інше. Крутить Ганя, бреше, аж курява по хаті йде.

А в мене всі жижки тремтять.

„Що, думаю собі, як дурна дівчина заплутається та викличе підозріння?“

Аж циганський піт виступав від цієї думки. А товариші то з цього боку до неї, то з другого. Звичайно: спокуса на вуса — дівча як галушка.

Ось товариші поставили на стіл самогоню. Один встромив горло пляшки у рот, за ним — другий, третій. Очі аж горять. Так стежать, чи хто не порушив принципу комуні, не ковтнув більше норми.

Вже й язики заплутались у ротах, як мокрі ремінці.

— Тю на вас! — думаю. — І не почастують, наче не з нашого хліба самогон тягнуть.

І така досада взяла, що хотілось плюнути їм у самісіньку пляшку. Або хоч поглузувати з них. Страшенно захотілось.

І неначе якесь шкідливе козацьке чортиня з старого запоріжжа так і під'юджує, так і шепче до вуха :

„А ну їх по-нашому... по-козацькому...”

Не стримався.

Відкашлявся та й питаюся :

— А чого ви, товариші, не піймаєте оттого бандита Личка? Бігме, вже час його піймати.

Ганя зблідла. Мати затремтіла.

— Ось бачите, як жінки його бояться. Тільки нагадав і вже тремтять. Це якийсь чортяка, а не чоловік. Кажуть навіть, що в нього і хвіст є, як у собаки. В день нічого, а як прийде вечір, то так і стирчить з-під сукмани, так і вертиться— і туди й сюди...

— А ти заглядав йому?..

Товариші зареготали.

Навіть Галя повеселіла.

— Ні, кажу, я не заглядав, бо як би і хотів, то не можу... Але так кажуть, бігме, так кажуть.

— І пійма ж ти безелектрична! — засміявся рижий товариш та так мене й помастив усіма п'ятьма по фізіономії.

— Покорніше дякую, — кажу, — за куплімент. Але ще кажуть, що він, оцей старий чортяка...

-- Не бреши, не старий він, а молодий, отакий, як ти...

Галя дзвонила зубами.

— Так, так, так! — правлю далі, — він молодий, отакий як ви, трохи, як кажуть... рудий брунет. Бігме, рудий брунет. І молодий.

Але ж бісів син уміє перекидатися на старого. Отак тільки побачить вас, плюне, гульк — і вже старий, сивий. Тому серед старців і треба шукати його. А як серед молодих, то серед червоних брунетів, вибачте, таких, як ви...

— Замовчи, чортова мазнице! — образився рудий, — ми й без тебе знаємо, який цей бандит на масть. І ти не крути тут! Не дури нас!

Дівчина зблідла.

— Ти не бійся, Ганю! Товариші не близько зорі, щоби дивитися на те, що під носом... Огого! Правда, товариші?

— Правда, галушко, правда!—забалакали всі разом: — Не випустимо ми його з рук!

— На шматочки розірвемо!

— А тих, що переховують його, з землі зітремо, спалимо, живцем закопаємо!

— Ой! ой, Боже, мій! спаси нас!—залементувала господиня.

— Чого вона?

— Мама боїть...

— Так, так, так! — перебив я Ганю:—в мамі болить, страшенно болить! Вона хвора. В неї, бачите, ревматизма у печінці. Так, так, у самій печінці... Як яйце...

— Ха-ха-ха! — засміялися товариші, — не-образована твоя голова! Та хіба ж ревматизма у печінці, — поправив один з товаришів і показав на груди. — Ось тут вона, проклята, буває. А як ні, то у кістці засяде, як гробачок, та й рие собі шанці...

— Ну, гони ревматизму! — перебив промовця сусід, беручись за пляшку. — Ні, чекай, я перший, бо в мене, здається, теж ревматизма.

Випив, стукнув пляшкою по столу та й кричить:

— А бандита Личка піймаю! Зараз піймаю! Хап і готово! До стіни!

— Шиш! — я його в „росход“ пущу! З цієї самої рушниці!..

І товариш прицілився в мене.

Мати скрикнула й зомліла.

— Бач, яка ревматизма! А село, товариші все ж таки спалимо?

— Спалимо!

Товариш знову взявся за пляшку.

— Так випємо?

Випили та стали ще більш веселі.

— А давно поженилися? — несподівано питається рудий.

— Тиждень всього, — кажу.

— І дітей ще нема?..

Ганя почервоніла й відійшла.

— Молода ще, — кажу, — соромиться.

— А ти вчи розуму, — зауважив один з товаришів, випиваючи з пляшки останні краплинки

Випив та так тріснув пляшкою по столу, що шкло розлетілось по всій хаті.

— Годі! Спати! Ей ти, куркуль! Сіна, соломі! — кричав рудий.

— А ти, — підмигуючи мені, казав його товариш, — з жінкою спиш? а?

— Ні, — кажу, — я у клуні...

— Ирод дурацький! А жінка?

— Та бачите, того... там коні... треба доглядати...

— Не смій! — кричав рудий, — треба з жінкою спати! Такий наказ мій! А ні — до стіни й „в розход“. Ей, молодухо, стели та бери свого дурня. Ну, швидче.

— Та чорт з ним, — каже другий, — хай іде. А ми — соціалізацію...

— І це діло! Ха-ха-ха!..

Я зрозумів, що п'яне „діло“ набирає трохи небезпешного характеру.

Дівчина цілком прелякалася.

— Стели, Ганю, — якимось по дурному звертаюся нишком до дівчини, — стели, голубонько, час вже й нам лягати. Та швидче. Лягай перша, а я зараз.

— Що? Ти збожеволів, не хочу, — і в плач.

Настала критична хвилина. Ганя могла зробити яку-небудь дурницю й всіх нас загубити.

— Благаю вас, — почав я шепотіти їй до вуха, — чули — „соціалізацію“ хочуть робити. Вдавайте, що ви моя жінка. Прошу вас. Ми ж не діти. Лягайте зараз. А я потім, з красчку. І не доторкнусь до вас. Зробіть це для мене, для матері... А не зробіть — заподозрять, і тоді, подумайте, що може статись!..

Підійшов я до напівживої матері й шепочу:

— Як Ганя не ляже зі мною — нас усіх розстріляють, майно заберуть, хату спалять. Прошу вас, поговоріть з Ганею...

— А ви жонатий чи парубок?—враз очунила практична мати.

— Парубок... бігме... справжній... зроду парубок... Маю землю, дві хати, лісу трошки, млинок, два стави... Хазяйський син!

Личко зробив павзу й засміявся дзвінким невдержним сміхом.

— І що ж далі? — питаюсь я, — кажіть же, швидче кажіть!

— Що? Звичайно: спали з Ганею вкупі.

— А далі? що ж далі?

— А далі... те, що й повинно було бути... Ха-ха-ха!

— Не вже? Та кажіть же, не марудьте! Це ж так цікаво!

Личко ще більше зайшовся реготом.

— Бідна мати всю ніч не спала, все сте-рігла нас.

— Ну, а ви, ви?.. що ж?

— А я вранці,—як навмисне тягнув Личко,—коли товариші пішли в сусіднє село „хапати мене”, — я посватався.

— Значить?..

— Нічого не значить!.. перебив мене Личко,—всю ніч перевертався з боку на бік, боячись і доторкнутися до дівчини. Тай вона, сердешна, щось важко дихала, поки заснула. Проте все обійшлося благополучно... Тільки вдосвіта, як зобачив я біля себе це личко червоне, устонька рожеві, — не втерпів, поцілував разок, тихесенько, що б не збудити... і почув, що губоньки поворушилися, ніби відповідаючи на поцілунок. А як

повставали, то ми вже були близькі, якось дивно близькі...

— Ото й по всьому?

— Ні, пане, ще не по всьому... Ха-ха-ха!

І Личко голосно гукнув.

— Ганю, на хвилиночку!

— Як? хіба ж вона тут?

— Еге, вона — моя дружина і ніколи не кидає мене.

Війшла молода жінка — як соняшній промінь, як степова українська квітонька.

— Знайомтесь...

Личко глянув на мене й знову залунав його повний життя сміх.

Пані, очевидно, доміркувалась, і — як мак вся почервоніла.

Варшава. 12 травня 1921 р.

ЩАСЛИВІ ШТАНИ.

Надто правдиве оповідання.

I.

Я й зараз ношу черевики власної роботи.

Не вірите? Бігме!

Пошиті вони своїми руками. Правда, щодня вони порюються. Майже що-тижня показують білі деревляні зуби й хочуть їсти. Але все ж таки — власні. А тому й дорогі, як матері горбата дитина.

Мої черевики милі для мене не тільки тому, що я дав їм теперішню форму, правда, дуже незграбну. Ні. Вони ще миліші для мене спогадами. Спогадами, звязаними з моїми штанами, найщасливішими з усіх моїх штанів.

Одна думка про ці штани проганяє від мене всі сумні та важкі почуття, навіть добре знайоме всім нам почуття емігрантського голоду.

Спогади про щасливі хвилини, які рік тому пережили мої незабутні штани, високо підіймають моє перо й водять ним з такою насолодою, з якою стара Антанта водить за ніс „малі” народи Європи.

Так. Це було рік тому, як раз рік.

І в роковини незабутніх хвилин я не можу не викликати з небуття картин минулого.

II.

Це було на Україні.

Було під совітською владою, себ-то в мої голодні дні. І не тільки мої!

— Що у вас на обід? — питаюся суддю, який, з огляду на скасування судів, опинився в числі безробітних.

— Що? Штани. Формені. Вже продав...

— А у вас? — звертаюся до просвітянського діяча.

— Ще не знаю. Здається, меню жіноче. Або панталони, або сорочка. Не знаю, на чому спиниться дружина.

— Ну, а ви що будете їсти? — питаються мене.

— Я? Перстінь з рубином. Кривавий. Це à la англійський ростбеф з кривцею...

В судді слина забила водограєм.

— У, буржуй! Он як обідає!..

Признаюсь вам по секрету, що в той день я зовсім не обідав. Бо хіба ж я „постачатель”, щоб перстні мати? Я ж — тільки журналіст, та в додаток — український.

Так. Я тоді не обідав. Бо нічого було продати. Вибачте: брешу. Були ще одні штани. Але в одному місці, — ви знаєте, про яке місце я кажу... Власне, цього місця навіть зовсім не було, бо я його давно протер на рідній журналістиці. І тому мої штани без цього самого місця ніхто не хотів купити.

Тай, щиро кажучи мовою того часу, вони не годилися не тільки на обід, — навіть на пісний сніданок.

Але сказано: останні будуть першими!

І моїм штанам випала така честь, якій позаздріли б найкращі штани першого Дон-Жуана.

III.

Час ковтав дні за днями, як чорногуз жаби.

Витягувалися фізіономії громадян радянської України. В чоловіків з'явилися вузькі талії, як у кавказських гірняків. А в жінок вони дійшли завтошки до гнучкого очерету. Разом з цим жіночі обличчя набрали такої ідеальної блідости, про яку завжди мріють широко-румяні українки, що їм позаздріла б кожна інститутка з тих, що їдять крейду.

Одно лише було пагано: всі з ніг валилися.

Причина була надто міщанська: хотілось їсти, а нічого було. Ось і все. Штани, панталони, сорочки і інші секретні й несекретні речі вже були продані.

А шлунок не тільки не відзвичаївся від їжі, не тільки не забув про неї, але, навпаки, що-дня сильніше та сильніше вимагав її. Вже така вдача цього органу людського тіла: коли нема, то він ще голосніше кричить.

І це не один був такий шлунок, а всі.

IV.

І ось зібралися одного разу мої знайомі та почали обмірковувати, як би то на хліб заробити.

— Треба торгувати, — запропонував педагог.

— А оці є? — показав суддя на долоню, ніби рахуючи гроші.

Розуміється, ні в кого не було.

— Треба шукати іншої праці, напр., дрова пиляти...

Всі враз зраділи.

— Чудесно! Треба дрова пиляти! Вже пиляють директор гімназії, адвокат, бувший редактор газети...

— І гарно живуть, — додав хтось: — хліб їдять що-дня...

— Значиться — дрова!.. Пиляти! Рубати! — чулося з усіх боків.

Радість була більша, ніж у євреїв, коли Бог післав їм манну з неба. І дійсно: їсти хліб! Хліба ж це не радість!

Але все попсував той же суддя.

— А пилку, сокиру маєте? — спитався він.

В очах у всіх потемніло.

— Знаєте, скільки це коштує? Пилка — 10 тисяч карбованців, а сокира — дві...

— Так що ж робити?

Всі мовчали.

І враз, як радісний весняний грім, залунало.

— Чоботи шити! черевики!..

Обличча засяяли.

— Чудесно! Геніяльно! Дійсно, треба шити! Чоботи, черевики завжди потрібні. Завжди шматок хліба буде.

— Полковниця вже шиє. Навіть других вчить! — з захопленням додала дружина судді.— І як це я забула про неї! Як я забула!

Вона довго не могла заспокоїтись, що ініціатива вийшла не від неї.

Нарада тривала недовго. Було ухвалено післати делегацію до вдови полковника з проханням взяти на себе працю вчительки шевського ремесла.

V.

Вдова дала згоду.

Зібралися в мене. Тут були: суддя з дружиною, вдова, педагог, просвітянин з дружиною та сестрою — панночкою.

Принесли струменти, сіли й чекають науки.

Після ознайомлення зі струментами й іншими мудрими речами, вдова каже:

— А тепер до праці. Покажіть ваші матеріяли.

Ми переглянулись.

— Які матеріяли?

— Як то які? Шкуру, задники, стельки, підошви...

— Та де ж усього цього тепер дістати?

— Ну, а без матеріялів неможна ж робити...

Вдова підвелася. Настала сумна хвилина. Всі мовчали.

— Може в кого є яка матерія? З матерії тепер всі роблять.

— Гм... — промичав педагог, — коли вже все продано...

— Ну так нічого й город городити! — ска зала рішуче вдова й почала збирати свої стру менти.

І враз у мене в голові блиснула думка.

— Панове! Хвилинку! Є матерія! Є!—крик нув я і кинувся до другої кімнати.

З'явившись знову вже зі штанами в руках, я великодушно виголосив:

— Жертвую для спільної користі! Хай кож ний викроїть собі пару халявок!

— О, це чудесно!—сказала вдова.

Ці слова були початком тріумфа моїх най щасливіших у світі штанів. Всі гості кинулися до них, всі очі поїдали їх, а в тому числі—і чудесні очі панночки, ті самі очі, що досі не хотіли ди витися не тільки на мої штани, але й на моє об личча, правда, не краще моїх штанів. Всі ніжні, божествені жіночі пальчики схопилися за мої штани, почали їх м'яти, гладити, пестити. І ці окса митні торкання ніжних пальчиків я відчував так тонко й глибоко, наче вони торкалися не штанів, а мого тіла. О, який щасливий я тоді був за мої штани! Мої вуха миловали медові вигуки по хвали й захоплення:

— Які гарні штани!

— Які чудесні!

— Які міцні!

— Які м'які, блискучі!

Але це не все.

— Ріжте! Кроїть! — хвилювались дами.

Вдова почала рахувати нас.

— Мене виключіть!—заявив я:—мені не треба. В мене є старі салдатські черевики. Я їх і перероблю для себе.

Щедрість мою, здається, всі відчули.

— Так подаруйте мені вашу частину!—майже крикнула панночка, що досі не хотіла й дивитися на мене.

Я бачив, як груди її високо підіймались від хвилювання, наче морські хвилі.

— Візьміть! Ради Бога візьміть!

Полковниця взялася до краяння.

— Мені на черевики!

— Мені на півчеревики та дитячі!

— Мені на пантофельки!

Коли полковниця подала панночці викраєні частини пантофельків, вона схопила їх, пригорнула до грудей і засяяла щастям.

Розумієте, отак і пригорнула до грудей, гаряче! Розумієте, мої штани пригорнула! О, як я тоді не збожеволів, і сам не знаю.

Одно знаю, що завдяки моїм штанам я став популярнішою особою. Всі мої знайомі стали моїми приятельми. Навіть панночка. Потім вона чимало раз показувала мені свої пантофельки, малюсенькі, легенькі, як мрії. І при цьому виставляла наперед свою гарненьку ніжку й трошки-трошки підіймала спідничку, щоб я краще бачив.

Уявіть собі, як це було мені бачити мої штани на цих гарненьких ніженьках! О, мої любі, о, мої кохані штани! Ви зробили мене щасливим!

І ці пантофельки, як і решта черевиків, шилися одночасно з моїми черевиками, які й досі в мене на ногах.

Тому вони й такі дорогі для мене.

Вони — джерело моїх спогадів про мої найщасливіші в світі штани і... про все інше!..

Тарнів. 8 січня 1921 р.

ЯК ГУЛЬКИ РОЗВОДИЛИСЬ.

Майже з натури.

I.

Уявіть собі.

Вузеньке зморщене чоло. Тверде, як щетина, волосся, що спереду сповзає аж на ніс. Вузенькі сірі щілочки замість очей. Стирчасті вуса. З правого кутка кривого рота виглядає великий жовтий зуб. А в довгій, тонкій горлянці щось постійно хрипить та свистить, наче в попсованій гармонії.

Це вам Остап Гулька з села Вонюшки.

Жінка ж його зовсім не така. Широке та біле, як паляниця, обличчя. Очі блищать, наче вимашчена салом каша. А сама — як фасочка з якого боку не підійдеш — гладка, кругла, наче хто на замовлення таку створив.

Але найбільша ріжниця між цим законним подружжям була в тому, що Остап завжди мовчав, а Гапка завжди сварилася.

Візьметься, наче самоварчик, під боки, тряхне животом і правобіч і лівобіч, потім нагнеться трошки наперед і — почне чесати:

— Інші чоловіки жінок шанують! Жаліють! Доглядають! Догожають їм! Еге, ще як догожають! Вночі прийде та спитається, чи що не бо-

лить, або чи не хоче напитися... Так, так, прийде!.. Бо дбає про жінку!..

Гапка, дійшовши до цього місця, враз міняє тон і починає сумно, жалісно:

— А мене - то Бог покарав. Ніхто не спиється, чого мені треба. Чоловік ходить, як зморя. А прийде вечір — вилізе на піч та й куняє. Завжди я самотна, сирота... Покарав мене Господь, покарав! І як в мене очі не повилазили, коли я за тебе виходила! Тьфу!

І Гапка плювала своєму законному чоловікові просто в вічі.

Остап витирався й мовчки пересідав на інше місце.

І це доводило жінку до сказу.

— Ну, подивіться на нього! Хоч би показав, що він чоловік, хоч би гукнув, хоч би вилаявся. Нехай би навіть вдарив. Знала би, що маю чоловіка, а не бабу. У, почвора! Теля! Мазниця! Ваньтух! Халява!

Гапка підскакувала до чоловіка, трясла його за рукав, сипала йому-на голову сотні призвищ та так дерлася, що аж сусідки сміялись:

— Почалось вже Гапкине кохання!..

Лається, лається Гапка, трясє чоловіка, втомиться, аж упріє.

І такий жаль її візьме, такою нещасною вона почуває себе, сльози самі виступають з її блискучих чорних очей:

— І за що? За що я оце так терплю на світі?!

Цей момент Остап використовує. Він тихенько підводиться й виходить з хати, думаючи:

— Хай лається! Може на тому світі вже втихомириться та дасть мені святий спокій...

А вночі, лежачи на печі, він думає цілком інше:

— Треба — або набити, або вигнати геть. Бо я ж тут господарь, голова!

Але в ранці всі ці його думки, рішучість. і відвага враз кудись щезали.

II.

Прийшла революція. Докотилася вона й до села Вонюшки. Пролунало:

— Воля! воля!

— Гм... — подумав Остап, — коли воля, то вже й від жінок!..

Одягнув свитину та й пішов до батюшки.

— Що скажете, Остапе?

— Прошу батюшку, розведіть мене з Гапкою. Не хочу з нею жити!

Священик аж сплеснув руками.

— А що таке сталося! Може ви закохалися?

Матушка, як почувла це, то так і зайшлася від реготу, аж увесь чай з рота на стіл виплюнула!

— А хай мене Бог боронить! — виправдувався Остап.— Мені й одно це кохання в печинці сидить. Та про мене хоч би отих бабів і зовсім не було на світі. Я на свою вже рік не дивлюся.

— То може Гапка... теє?... Може зрадила вас?..

— Мабуть, ні. Бо як би вона не кохала мене, то не лаяла б так щодня, з ранку до вечора. Це ж таки й сил коштує. А лає ж, лає!

Ще й плюється... Не сила моя видержати. Розведіть нас, батюшко! Ви повінчали так нещасливо, ви самі й розведіть.

— Розводить не священник, а консисторія. Але вас не розведуть, бо немає підстави. От як би ви зрадили, тоді інша річ!

Матушка ледве-ледве стримала сміх.

— Та хай мене Бог боронить, не хочу я й дивитися на жінок. Ну їх усіх до біса!

— То нічого не зробіте. Мусите й далі жити з Гапкою.

Пішов Остап до дому такий сумний, наче його в труну мали класти. У ночі він довго не міг заснути. Все думав:

— І чому я такий нещасливий? Хоч би зрадила відьма оця... Тоді й розвестися можна було. А то на тобі. Ій і на думку це не спаде!.. А єсть же щасливі люде на світі. Хоч би, наприклад, Петро Розвора, Максим Чобіт, Павло Пятниця — вони й зараз могли-б розвод взяти, бо жіночки в їх теє... А моя жінка завжди мені на злість робить!..

III.

Що ні день, то тяжче жилось Остапові.

Гапка почала лаятися не тільки в день, але й в ночі.

Бідна людина власної хати лякалася. А зустрічаючись з Гапкою в дверях, Остап завертав назад. Бо й, справді, небезпечно було зустрічатися з нею, особливо коли в неї в руках було відерко з водою, або миска з поміями, — вже сухого не випустить...

Втомився Остап.

Та либонь ще більше втомилася Гапка. Бо хіба ж легка була її доля! Що-дня лаяти, що-дня трясти.

— Не можу більше, не можу!

Ясна справа — треба розвестись.

Чого піп не зможе, то чортяка зробить.

Пішла Гапка до знахора.

— Чекай, — каже він, — як прийде час, то я тобі сам скажу.

І цей час прийшов. Настала більшовицька влада. Покликав знахор Гапку та й каже їй:

— Йди до міста. Там у ревкомі зразу тебе розведуть.

Гапка пішла.

IV.

Велика кімната. Гапці аж моторошно стало. Вікон — як у церкві, а столів — як у коршмі. І біля кожного сидить по кілька „комисарів“. Всі пишуть. Тільки пера — скрип, скрип, скрип!

— А чого вам, товаришу? — питається один комисар, що сидів у шапці; мабуть, голова йому боліла...

— Гапка не відповідає. Бо хіба ж вона чоловік?

— Чого вам, питаються? — захвилювався „комисар“.

Гапка відкашлялась і зробила крок наперед.

— Та я шукаю того, що... реве комусь... чи що...

— А, ревкому?...

— Еге-ж, еге... Бо кажуть, той розводить...

„Комисар” так і засяяв, наче йому хто царського рубля дав.

— Так, так, товариш! Тут розводять. А ви хочете розвестись?.. з чоловіком?.. Чудово, чудово! Ми в одну хвилину... А де ваш чоловік?

— Він у дома, на печі, мабуть, куняє...

— Так приведіть його сюди.. І ми вам розвід в одну хвилину!..

— Приведи чоловіка! Та хіба ж він теля, чи корова. А як не піде? — подумала Гапка, але зараз же вирішила: — А хай спробує не піти! Я його без соли зімлі...

V.

— Не підеш? Кажі: не підеш? — наступала Гапка на чоловіка з поліном у руках: — А ось це бачиш? Зараз чавун твій трісне на двоє! Одягайся.

Остап довго не сперечався.

Пішли: Гапка попереду, а Остап за нею, так ступнів на десять. Коли вийшли за село, Гапка зупинилась та як крикне:

— А ну йди наперед, обридло мені оглядатись...

І погнала Остапа перед собою.

Розвід пройшов швидко. Якийсь комисар щось написав, дівчинка поставила каракульку, другий комисар розписався та стукнув печаткою. Готово! Дали Гулькам по папірцеві й сказали:

— Ви вже вільні. Можете йти!

— Як-то? вже? без попа?..

— Тепер вже цього не треба... Ми сами...

Гульки взяли папірці й пішли. Чудно їм якось. Так усе легко! Були чоловік і жінка, а тепер — вільні! Значиться можна знову заміж вийти? Чудно якось!..

— О, — подумала Гапка, — тепер я вже не дурна, виберу собі такого, якого сама захочу!.. Найкращого з усього повіту.

Аж серце їй заколотилося... Вона не втрималася й навіть зазирнула в калюжу, що стояла коло ревкому, щоб подивитись на свою вроду.

VI.

Гульки прийшли до дому кожний окремо.

— Ну, — сказала Гапка спокійним голосом, перший раз за десять років життя, — дай мені мою половину добра й я перейду до батьків.

І уявіть собі! Остап засміявся:

— Яку половину?

— Як-то яку! Я ж десять років працювала в тебе! дороблялася!

— Ні, — поважно відповів Остап, — все це моє. Хіба ж там у папірці написано, що я маю тобі щось дати? Ти тепер для мене не жінка, а чужа. Ну, й іди собі з Богом.

— Ти мусиш дати! Я сама візьму. Я господиня.

— Хі-хі-хі! — засміявся Остап, — поки була жінкою, то була й господинею. А тепер — я господарь. А ти йди геть! — гукнув він грізно. Бо як візьму — палицю!..

І остап дійсно взявся за палицю.

Гапка була вражена. Вона не вірила своїм очам, своїм ухам. Чи це не сон? Остап, Ос-

тап — гукає, як чоловік! Очі в його горять! Навіть за палицю взявся. Зовсім чоловік!..

В неї від несподіванки аж руки опустилися.

Вона хотіла кинутись на нього, вдарити його по голові макитрою, обілляти поміями, засипати найгіршими словами, — але враз відняло в неї всі сили, — й руки, й язика, й серце...

Ій навіть боязко стало.

— А що, як Остап справді почне її бити, вижене з хати, зневажить на вулиці! Що скажуть сусідки! Ото будуть глузувати!..

Гапка принищкла. У вечері вона зібрала своє лахміття й пішла до батьків...

VII.

Остап почав господарювати сам.

Але що не зробить — все погано: каша — перегорить; борщ — гірше тих помиїв, що обливала його Гапка; в хаті брудно; кури, свині, качки, корови — завжди голодні і так верещать, що аж соромно перед сусідами.

— Треба шукати собі бабу! — думав Остап, — бо без баби чоловік як дурний.

— А Гапка сиділа в батьків та все думала, чому Остап став чоловіком тільки тоді, як розвівся. Чому не раніш? Нічого було б і розводитись.

І вона жалкувала, що сталося це так пізно. Бо звісна річ, без чоловіка не зручно якомсь.. Треба шукати собі когось.

І почали Гульки шукати собі пари.

Але враз стався переворот. Прийшли петлюрівці. Все пішло по-старому.

— А як же наш розвід? — ця думка одночасно всунулась у голову і Остапові й Гапці.

Звернулися до священника. І випало так, що прийшли в один час.

— Цей розвід неважний, — сказав батюшка.

— Значить, я знову його жінка? — скрикнула Гапка. — І господиня? І знову можу йти до хати?

— Все, все, як було раніш.

— Ну, то, Остапе, ходім до дому...

Остап постукав палицею по підлозі й поважно відповів:

— То іди, тільки памятай, що я чоловік і господарь у хаті. А то!

Він знову постукав палицею по підлозі.

І ці слова й цей стук викликали в очах Гапки огонь захоплення. Вона соромливо спустила їх до долу і похапцем відповіла:

— Гараз, гаразд! Я тепер бачу, що ти чоловік. Ходім.

Гапка пішла перша, а Остап за нею.

Живуть вони тепер лагідно та тихо.

А як що — Остап морщить свого вузьенького лоба й поважно стукає по долівці палицею...

— Забула, Гапко? Га? Може знову підеш просити розводу?

І знову в хаті спокій!

Тарнів. 14 січня 1921 р.

З М І С Т.

	стор.
Оказія з повстанцем .	1
Щасливі штани .	13
Як Гульки розводились	. 21

БІБЛІОТЕКА „СИНА УКРАЇНИ”.

Виходить двома випусками, кожний з окремою нумерацією: I випуск—популярні книжочки кишенькового формату, II випуск — книжки поважнішого змісту більшого формату.

Вийшли і продаються:

I випуск Ч. 1. — **Микола Вороний.**
ЗА УКРАЇНУ!

Збірка патріотичних віршів, ціна 15 марок.

II випуск Ч. 1. — **Вацлав Сєрошевський.**
ЮЗЕФ ПІЛСУДСЬКИЙ. Переклад М. В-го.
Ціна 20 марок.

Ser. I Nr. 2. — **TARAS SZEWCZENKO.** Zbiorek wybranych poezji w przekładzie na język polski poetów współczesnych. Ułożył **Mikołaj Woronij.**
(З портретом Т. Шевченка, (Ціна 15 марок).

I випуск Ч. 3. — **Володимир Островський.**
ВЕСЕЛІ ОПОВІДАННЯ. Ціна 15 марок.

Набувати книжки Бібліотеки „Сина України” можна в Редакції тижневика: Варшава, ул. Длуга, 29, пдм. 45, а також в таборах інтернованих укр. військ — в культ.-освітн. відділах, в кіосках Т-ва „Рух” і в книгарнях у Варшаві, Львові, Тарнові, Ченстохові і инш. При гуртовій купівлі — знижка.

— Бібліотека „СИНА УКРАЇНИ“ виходить двоє випусками, кожний з окремою нумерацією: I вип. популярні книжочки кишенькового формату, II вип. поважнішого змісту більшого формату. —
